

«Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання» II Міжнародна науково-практична конференція (Київ, 23-24 листопада 2017)

23-24 листопада в Національному авіаційному університеті (далі – НАУ) на базі кафедри історії та документознавства відбулася II Міжнародна науково-практична конференція «Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання». Співорганізаторами конференції стали: Університет Градець-Кралове (Чеська Республіка), Новий державний архів Литви (Литовська Республіка), Каунаський окружний архів (Литовська Республіка). До участі у конференції долучилося 105 учасників, які представляли освітні та наукові установи, архіви, бібліотеки, музеї України, Білорусі, Литовської Республіки, Канади, Росії, Німеччини, Туреччини, Чеської Республіки.

Це вже друга конференція з цієї проблематики, проведена в рамках міжнародного проекту InterPARES Trust, у якому були задіяні викладачі, аспіранти та студенти кафедри історії та документознавства НАУ. Перша конференція з цієї тематики відбулася 2015 р. і засвідчила інтерес до проблеми захисту, збереження історико-культурної спадщини, важливе місце у якій належить саме документальному надбанню установ соціальної пам'яті. Адже саме документальна спадщина, як зазначено в «Універсальній декларації про архіви», належить «до унікального та незмінного спадку, який передається від одного покоління до іншого». Проведення такого масштабного наукового форуму було обумовлено необхідністю вивчити та проаналізувати вітчизняний і міжнародний досвід у теоретичній та прикладній площині документно-соціальних комунікацій, у взаємодії з трансформаціями, які несе цифрова ера. Тому конференція стала відкритим науковим майданчиком, де відбувся обмін думками щодо шляхів підвищення ролі інститутів соціальної пам'яті у захисті прав громадян, збереженні особистої та громадянської історичної пам'яті та забезпеченні постійного й довготривалого доступу до задокументованої інформації.

Тематика конференції була надзвичайно емною: від нагальних проблем використання, доступу та збереження документального надбання, ролі історико-культурної спадщини у формуванні колективної відповідальності та становленні громадянського суспільства – до проблем формування фахівців в умовах цифрової доби.

Відкриттю конференції передувала презентація колективної монографії викладачів кафедри історії та документознавства, виконаної в рамках міжнародного проекту InterPARES Trust

(*Соціально-етичні основи збереження цифрової спадщини в Україні: монографія / Тюрменко І. (кер. авт. кол.), Рогожа М., Божук Л., Курченко Т., Халецька Л. – Київ: Талком, 2017. – 172 с.*). Її науковими рецензентами виступили М. Палієнко – д. і. н., професор, завідувач кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки Національного університету імені Тараса Шевченка; доктор наук Р. Боден – науковий архівіст BStU (м. Берлін, Німеччина); Г. Дручкус – Директор Каунаського окружного архіву (Литовська Республіка).

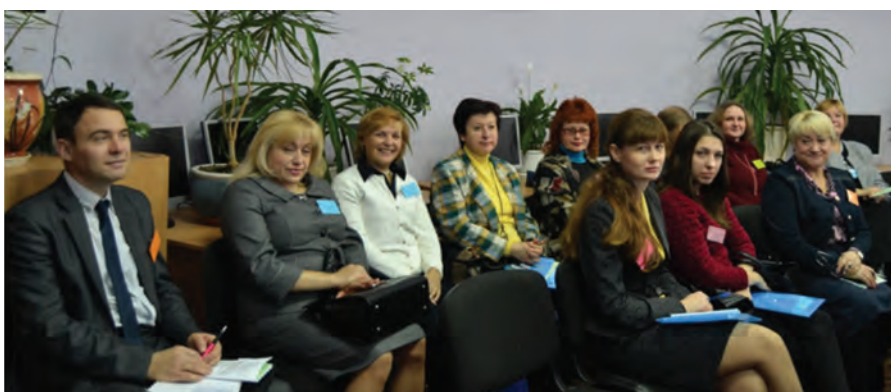
Конференцію відкрила її ініціатор та голова організаційного комітету І. Тюрменко – д. і. н., проф., завідувач кафедри історії та документознавства НАУ. У вітальному слові вона наголосила на важливості наукової комунікації у визначенні ефективних механізмів, практик, політик збереження документального надбання, у тому числі і цифрового. Яскраво прозвучало вітальне слово А. Гудманяна – д. філол. н., проф., директора Навчально-наукового гуманітарного інституту, виголошене мовами учасників конференції. Синхронний переклад англomовних доповідей здійснювала к. філол. н., викладач Національного університету імені Тараса Шевченка О. Дьомкіна.

Відкриття пленарного засідання

Вітальне слово А. Гудманяна

Пленарне
засідання

Перший блок наукових проблем пленарного засідання був присвячений збереженню документального надбання. Великий інтерес учасників конференції викликала доповідь *«Історико-культурна спадщина в фондах Галузевого державного архіву Служби безпеки України: інформаційний потенціал, засоби доступу»* виголошена к.і.н., доц., ст. наук. співробітником Інституту історії України НАН України *О. Бажаном*, у якій було розкрито структуру та зміст архівних фондів, проаналізовано діловодні документи ВУЧК-ГПУ-НКВС-МВД-КДБ, наголошено на заходах Галузевого архіву СБУ з реалізації державної програми «Реабілітовані історією» та зусиллях для забезпечення вільного доступу громадян до архівних документів радянських спецслужб. О. Бажан також зупинився на роботі

О. Бажан

Галузевого архіву СБУ з оцифрування документів, поширення їх у мережі Інтернет відповідно до Закону України від 9 квітня 2015 р. «Про доступ до архівів радянських органів радянського тоталітарного режиму 1917-1991 рр.». Пріоритетним завданням, зауважив доповідач, залишається оприлюднення оцифрованих документів на веб-сайті СБУ, що сприятиме включенню документальної спадщини у світовий інформаційний простір.

Р. Боден

Доповідь д-ра Р. Боден – наукового архівіста BStU («Stasi» архів, м. Берлін, Німеччина) «Збереження, доступ та використання записів Служби Державної безпеки Німецької Демократичної Республіки» була присвячена аналізу діяльності зазначеного міністерства з 1950 по 1990 рр., перетвореного у поліцейсько-слідчий орган.

За даними дослідниці, у 1989 р. лише на службі «Stasi» працювали 91 000 штатних співробітників і у два рази більше – неофіційних, з яких 80% були чоловіками. Штат співробітників «Stasi» на щільність населення у декілька разів перевищував кількісний склад аналогічних служб у СРСР, Польщі та Румунії. З початком революції, як зазначила д-р Р. Боден, значна кількість документів почала систематично знищуватися співробітниками Міністерства державної безпеки в останні дні його роботи. Цей процес припинився вже після 03 жовтня 1990 р., коли відбулося відновлення Німеччини, а колишні відділення «Stasi» були перетворені на музеї та архіви. Сьогодні Агентство, яке очолює Федеральний комісар Stasi Records, опрацьовує документи та надає доступ до них через публікації, дослідження тощо. Архіви, підконтрольні Агентству, уміщують 111 км записів, понад 40 млн карток-індексів, біля 1,7 млн фотографій, а також фільми, аудіозаписи, карти, плакати. Р. Боден розкрила умови доступу до документів «Stasi» згідно із Федеральним Законом, який гарантує конфіденційність інформації, надає доступ до його матеріалів тим, хто постраждав від діяльності «Stasi», а також відповідним органам влади, які відбирають урядовців на державну службу. Д-р Р. Боден підкреслила, що з 111 лінійних км

документів «Stasi» 51 км вже існували як архіви відомства, індексуєчись лише за іменами. Решта 60 км почали збиратися і впорядковуватися вже з 1990 р. Сьогодні ще триває процес архівування цих документів. Складність роботи полягає у тому, що «Stasi» використовувала складну систему стеження, а тому обробка та індексація документів потребують значного часу. Окрім того після падіння Берлінського муру залишилось тисячі мішків з розірваними документами. Понад 1,5 млн цих документів були вручну реконструйовані. Дослідниця зупинилася на умовах зберігання документів та їх важливості для майбутніх поколінь, які намагаються зрозуміти механізми існування диктаторських та авторитарних режимів, ментальність тих, хто здійснював репресії та мужність діячів руху опору. Задokumentована інформація дозволяє, підсумувала Р. Боден, визначити загрози для демократії сьогодні і у майбутньому.

Т. Бевз

Актуальну тему «Архіви політичних партій: реальність чи утопія?» порушила у своїй доповіді д.і.н., проф., голов. наук. співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України Т. Бевз. Дослідниця, зокрема, підкреслила, що в умовах інформаційного суспільства можна знайти інформацію про будь що, але

тільки не про політичні партії. Кількість зареєстрованих політичних партій в Україні чи не найбільша у Східній Європі. Однак більшість з них зареєстрована з комерційною метою, а контроль за ними майже відсутній. Лише 10% політичних партій мають свій веб-сайт, що ускладнює процедуру контролю громадськості за їхньою діяльністю. Навіть у поточному архіві Міністерства юстиції не можна отримати повну інформацію про діяльність парламентських партій. Т.Бевз звернула увагу на те, що виходом з даної ситуації може стати співпраця Центрального державного архіву громадських організацій України з політичними партіями. Архівісти пропонують різні форми співпраці, у тому числі проводять методологічні семінари. Однак незацікавленість політичних партій фактично призводить до того, що значний комплекс документів може бути назавжди втрачений.

М. Михайлуца

У своїй доповіді «*Документи Держархіву Одеської області про голод 1921-1922 рр.: стан, структура, сутнісна цінність задля "Подолання власної історії"*» д.і.н., проф. завідувач кафедри українознавства, історико-правових та мовних дисциплін Одеського національного морського університету М. Михайлуца зупинився на ролі архівних джерел у встановленні історичної істини і правди, захисті особистих прав. Він проаналізував документи до вивчення голоду в Україні 1921-1922 рр., які містяться в Державному архіві Одеської області. Дослідник звернув увагу на те, що значний обсяг інформації задокументований на зворотному боці надрукованих документів, навіть зустрічаються документи виконані на кальці. Погано читабельні, зауважив доповідач, вони можуть бути назавжди втрачені, оскільки умови зберігання в архіві, який до того ж втратив своє приміщення, вкрай незадовільні. М. Михайлуца детально проаналізував зміст звітів, інформаційних зведень, інформаційних бюлетенів за 1921-1922 рр., які готувала партійна номенклатура. Задокументована інформація, як підкреслив дослідник, засвідчує злочинні дії радянської влади проти місцевого населення, розкриває становище у сільському господарстві, рух опору селян проти експропріаційної політики більшовицької влади, величезну смертність населення від голоду. М. Михайлуца підсумував, що сучасна політика декомунізації є правильною з огляду на злочини більшовицької влади проти населення, про що красномовно свідчать архівні джерела.

С. Кот

Другий тематичний блок був присвячений питанням пошуку, поверненню та реституції культурних цінностей. Велику зацікавленість та дискусії викликала доповідь «*Культурні цінності України, втрачені внаслідок Другої світової війни: актуальні проблеми розшуку і повернення*», виголошена к.і.н., ст. наук. співробітни-

ком, керівником Центру досліджень історико-культурної спадщини України Інституту історії України НАН України С. Котом. Дослідник зупинився на обсягах втрат культурних цінностей, які зазнала Україна під час Другої світової війни. Однак досі, підсумував С. Кот, не був проведений загальний обсяг збитків українських музеїв у повоєнний період, які за його підрахунками, можуть сягати від кількох сотень тисяч до 1 млн експонатів. Тому актуальною для України залишається проблема повернення культурних цінностей втрачених у роки війни. С. Кот проаналізував роботу Національної комісії з питань розшуку і повернення культурних цінностей в Україну при Кабінеті Міністрів України. У доповіді наголошувалося на труднощах, що виникали на шляху повернення культурних цінностей. Це зокрема, проблема тотального переміщення культурних цінностей і народів, пов'язана з війнами, збройними конфліктами, революціями тощо; проблема пошуку й ідентифікації переміщених культурних цінностей й обґрунтування реституційних претензій; проблема різного тлумачення міжнародно-правових норм та національних законодавства; різні підходи до проблеми реприватизації майна на посткомуністичному просторі тощо. С. Кот детально проаналізував проблеми, пов'язані з реституціями культурних цінностей на рівні міждержавних діалогів між Україною-Німеччиною, Україною-Польщею та Україною-Росією. Об'єктивний аналіз проблемних питань, на думку дослідника, дозволить знайти нестандартні рішення та вибудувати нові міждержавні стосунки з метою повернення культурної спадщини.

Тематичний блок, присвячений ролі інститутів соціальної пам'яті у формуванні та збереженні культурних цінностей, розпочався з доповіді «*Музеї в соціокультурному просторі суспільства: пам'ятєва парадигма*», виголошеної д.і.н., проф., директором Державної наукової установи «Енциклопедичне видавництво» А. Киридон. Дослідниця підкреслила, що сучасний музей виступає маркером культурного коду, простором, що має великий інформаційний та культурний

А. Киридон

вплив, є місцем знань та духовного збагачення людини. Такі елементи музею, як коди, символи, знання, традиції формують соціальну пам'ять. Тому, на думку А. Киридон, головною місією музею є генерування сучасної та майбутньої культури нації. Адже музеї, зберігаючи культурні об'єкти, є джерелом та каналом інформації, формою комунікації, формоутворюючим елементом національної пам'яті.

Спільна доповідь Директора Каунаського окружного Литовської Республіки *Г. Дручкус* та *К. Станісауске* (керівник департаменту управління цифровими документами цього ж архіву) «*Пам'ять нації та відповідальність архівів*»

Перекладач
О. Дьомкіна

К. Станішауске

привернула увагу учасників конференції поставкою проблеми та підходом до визначення ролі архівних установ у збереженні національних цінностей. У доповіді була висловлена думка про те, що тексти закарбовані на кам'яних носіях інформації, зокрема, т.з. «Ізраїльська стела» часів Стародавнього Ізраїлю, витримали випробування часом, а інформація зафіксована на електронних носіях більш вразливіша до технологічних змін. Багато сучасних електронних документів вже втрачено. З огляду на швидкий розвиток цифрової доби зростає відповідальність архівів за збереження національної пам'яті. К.Станісауске зупинилася на ролі архівів, підкресливши, що архів – це саме та установа, яка несе відповідальність за минуле, сучасне і майбутнє. Архіви і архівісти мають бути готовими реагувати на виклики цифрової доби, на суспільні трансформації, використовуючи документальну пам'ять минулого та сучасну інформацію і знання. Архівіст – це не працівник складу документів. Його обов'язок полягає не у видачі

документів будь-кому. Архівісти мають бути об'єктивними та нейтральними статистами історії нації. Як вони не залишились пасивними, коли уряд Угорщини подав пропозицію знищити записи секретної поліції, або коли уряд апартеїду почав незаконно знищувати свої документи. Однак сьогодні, на думку доповідачки, мають бути розширені та змінені класичні архівні концепції, підґрунтям яких стала культура бюрократизованого адміністративного діловодства. Найвірогідніше, підкреслила К. Станісауске, що письмові документи зовсім скоро перестануть бути єдиним джерелом знань і пам'яті народів. Доповідка детально зупинилася на відповідальності архівів та обов'язках архівістів, які базуються на етичному кодексі архівіста. Архівіст, зазначила вона, має чітко розуміти призначення інформації та потреби суспільства. К.Станісауске висвітлила напрямки діяльності Каунаського окружного роботи архіву та проаналізувала його фонди, які уміщують 1 303 285 одиниць зберігання, а це – 10449 лінійних метрів стелажних полиць та 2410 фондів. Перлиною архіву є паспортні документи, які видавались жителям Каунаса протягом 1919-1939 рр. Архівіст, підсумувала К. Станісауске, має чітко усвідомлювати свою роль як активного гравця у збереженні пам'яті нації.

Тематичний блок присвячений керуванню цифровою інформацією розпочався з доповіді *Л. Оздемір PhD*, заступника декана Інформації та документації Мармара університету (м. Стамбул, Туреччина) «*Пост-СЕД: від цифрової неперервності до електронних архівів, проблеми, що виникають в інформаційному менеджменті в цифрову еру*». Доповідка звернула увагу на те,

Перекладач
О. Дьомкіна

О. Лале

що цифровий простір став реальністю в житті сучасної людини, що у свою чергу сприяло кардинальній зміні підходів у роботі з цифровими документами. Л. Оздемір наголосила на необхідності неперервного управління цифровими записами вже від початку їх створення. Адже перш за все йдеться про забезпечення захисту особистих прав громадян від несанкціонованого доступу до інформації. Дослідниця проаналізувала досвід Великобританії щодо відповідальності посадових осіб за втрату важливих інформаційних активів. Л. Оздемір зауважила, що установа або організація мають бути обізнаними щодо своїх інформаційних ресурсів та мати їх у задокументованому виді. В іншому разі виникає складність із їхнім захистом. Організація повинна також ідентифікувати інформаційні активи та визначити співробітників, які несуть за них відповідальність. Це дає підстави для створення системи неперервності цифрової інформації. Цифрова неперервність дозволяє працювати з будь-якою інформацією незалежно від її обсягу та порядку записів. Л. Оздемір підкреслила, що цифрова неперервність важлива для будь-якої установи державної або приватної форми власності, оскільки дозволяє забезпечувати ефективну роботу з даними на законних підставах, приймати обґрунтовані рішення, захищати персональну дані, репутацію установ та організацій, знижувати витрати та покращувати надання інформаційних послуг. Ці вимоги застосовуються також і до архівних установ, адже користувачі інформаційних послуг вже вимагають надавати їх в он-лайн режимі. Однак управління цифровою інформацією передбачає перш за все ідентифікацію цифрових активів. Цифровий актив, на думку, Л. Оздемір, є сукупністю інформації, яка визначається та управляється як одне ціле. Цифрові активи можуть уміщувати бази даних персональних контактів, конкретні файли установ і організацій тощо. Цифрова наступність вимагає розроблення політики у різних структурних підрозділах організації для того, щоб інформація залишалася доступною протягом тривалого часу, або до часу втрати її актуальності. Політика включає: призначення співробітника, відповідального за ризики, роботу мережі, за обсяги інформації та її пріоритети; створення групи експертів, до яких мають входити спеціалісти з ІТ технологій; наявність управлінців з керування інформацією. Важливим

чинником у роботі з неперервними цифровими даними є розуміння сутності профілювання файлів (вік, розмір, дата останніх змін, формати). Це дозволяє скоротити кількість дублікатів файлів та допомогти з довгостроковим зберіганням записів, можливістю їх перетворення в інші формати. Для підготовки файлів до архівного зберігання потрібно мати на увазі, що файли варто записувати у форматах, прийнятих для архіву та враховувати такі архівні процеси як оцінка, відбір, передача цифрової архівної інформації. Дослідниця підсумувала, що інформація, яка зберігається у цифрових ресурсах організації чи установи, має бути включена у систему EDRM (система спільної роботи, яка поєднує електронну пошту, Інтранет, Інтернет, соціальні мережі). При роботі з цією системою потрібно враховувати різні підходи до відбору інформації у паперовому та цифровому форматах. Відбір інформації у цифрових форматах має здійснюватися на макрорівнях, враховувати чутливість до великих обсягів інформації, що неможливо зробити без аналізу текстових даних. EDRMS, підсумувала Л.Оздемір, це – початок довгого та ризикованого шляху цифрової інформації до архіву.

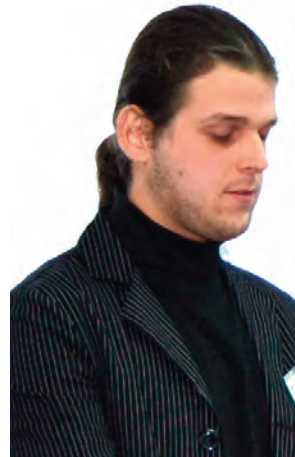
Тема «*Модель доступу до документів*» була розкрита у доповіді завідувача відділом надзору за управлінням документів Нового державного архіву Литви Д. Контрїмавічене, яка зауважила, що в умовах швидкого розвитку інформаційних комунікаційних технологій архів також зазнає змін. Зокрема, вона проаналізувала основні фактори, що визначають якість доступу до документів у державних архівах республіки. Доповідачка поділила їх на три блоки: фізичні, інтелектуальні та соціальні. Д. Контрїмавічене підкреслила, що фізичний доступ починається з доступу до необхідної інформації, а завершується дослідженням, коли документ опрацьовується користувачем внаслідок чого з'являється нова інформація. Фізичний доступ поширюється на електронні та цифрові записи. Прямий фізичний доступ, який

Д. Контрїмавічене

реалізується в архівних установах, доповнюється опосередкованим он-лайн доступом. Відмінність полягає у тому, що прямий доступ надає можливість працювати з оригіналами документів, а опосередкований лише з їх копіями та здійснюється через інтерактивні мережі. При прямому фізичному доступі користувач безпосередньо вивчає документи у читальних залах, у деяких випадках – на виставках та в установах, куди передаються документи для опрацювання. Д. Контрімавічене зупинилася на детальному аналізі фізичного доступу, у якому важливу роль відіграє місцезнаходження архіву та режим його роботи, облаштуваність робочого місця, реєстрація користувачів, умови виконання замовлень та вимоги роботи з документами. Фізичний доступ також передбачає створення умов для людей з обмеженими можливостями. Доповідачка наголосила, що облаштування робочого місця має відповідати вимогам збереження документів, а реєстрація користувачів спрощує доступ до інформації щодо кількості отриманих справ та часу їх видачі. Он-лайн доступ до інформації дозволяє також спростити роботу з документами людям з обмеженими можливостями. Однак важливо правильно відбирати документи для оцифрування, в іншому разі он-лайн доступ втрачає свій сенс. Д. Контрімавічене зауважила, що он-лайн доступ тісно пов'язаний з інтелектуальним доступом. Ідентифікація інформації визначається умінням правильно сприймати архівне описування, рівнем освіти читача (знання мов, лексики, діалектів) та його комп'ютерною грамотністю. Інтелектуальний доступ може бути покращений за рахунок якісних архівних описувань документа, наявності різних засобів пошуку, які дозволяють ідентифікувати документи. Не останню роль відіграють особисті якості користувача. Для забезпечення всебічного доступу до документів, підкреслила Д. Контрімавічене, важливо враховувати соціальні фактори. Соціальний доступ визначається соціальними нормами, демографічними факторами, наявністю фінансових ресурсів, інституалізацією архіву. Д. Контрімавічене підсувала, що архіви мають враховувати у своїй роботі усі три фактори.

У доповіді архівіста Нового державного архіву Литви Д. Мозураса «Культурне надбання та Інтернет комунікації: віртуальні виставки Нового державного архіву Литви» було наголошено, що завданням установ соціальної пам'яті

Д. Мозурас

є не лише збереження документальної спадщини, а й передача інформації. Ефективною формою комунікації документальної спадщини являються віртуальні виставки, які знаходяться на веб-сайті Офісу головного архівіста Литви (система державних архівів республіки складається з 10 державних архівів та Офісу головного архівіста). Доповідач проаналізував форми таких виставок та наголосив, що перша виставка Литовського державного архіву була створена 2001 р. До травня 2017 р. державні архіви Литви створили вже 168 таких виставок на трьох різних порталах. Тематика виставок досить різноманітна: ювілейні та пам'ятні дати; визначні події; спеціальні матеріали (марки, малюнки, ноти); конкретні теми; унікальні документи; презентація роботи архіву; освітні та розважальні виставки. Д. Мозурас наголосив, що якість виставок є важливим фактором їхнього успіху. Доповідач зупинився на аналізі факторів якості, які впливають на популярність виставок та аналізі «нового порталу», який був запущений 2017 р. Технічне обслуговування віртуальних виставок спрямоване на забезпечення доступу до виставок та збереження її цілісності. Також були передбачені: безпека віртуальних виставок, можливість сумісності технічних характеристик вже існуючих віртуальних виставок з новими носіями інформації, сумісність старого програмного забезпечення з новими версіями. Доповідач підкреслив, що нове програмне забезпечення надало доступ до виставок, записаних у старих форматах до 2012 р. При перегляді виставок можна користуватися функціями збільшення зображення, переходити до повноекранного режиму, переглядати аудіо-відео документи. Доповідач однак зауважив, що доступ до віртуальних виставок обмежений (особливо для іноземців) через двомовність (литовська й англійська мови) та відсутність англійських версій текстів багатьох віртуальних виставок. На основі проведеного контент-аналізу Д. Мозурас визначив активність архівів у створенні віртуальних виставок та їхню

тематичну спрямованість. Зокрема, із 168 виставок – 81 були присвячені визначним історичним подіям та ювілейним датам. На особливу увагу, на думку доповідача, заслуговує виставка Центрального державного архіву Литви про співробітництво архіву та відвідувачів, яка висвітлює інформацію про його щоденну роботу.

В. Спрінсян

Голови асоціації документознавців України «Новітні науково-практичні напрями розвитку інформаційної освіти в Україні». Доповідач зупинився на викликах, пов'язаних з підготовкою фахівців у цій сфері після введення в дію постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. «Про затвердження галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти». Згідно з «Таблицею відповідності Переліку напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах» «Документознавство та інформаційна діяльність» були віднесені до спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». В. Спрінсян наголосив на необхідності виділення «Документознавства та інформаційної діяльності» в окрему спеціальність як таку, що має свою специфіку та здобула популярність на ринку освітніх послуг.

В. Бездрабко

Тематичний блок присвячений підготовці фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи в умовах цифрової доби розпочався з доповіді В. Спрінсяна, к. мист., доц., завідувача кафедри документознавства та інформаційної діяльності Одеського національного політехнічного університету,

Виступ В. Спрінсяна поклав початок дискусії, яка знайшла логічне продовження у доповіді В. Бездрабко, д.і.н., професора кафедри інформаційної, бібліотечної та архівної справи Київського національного університету культури і мистецтв «Архівний менеджмент в освіті: класична модель і сучасні трансформації».

В. Бездрабко проаналізувала проект галузевого стандарту зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», підкресливши, що окрім інформаційного менеджменту, якому приділено значну увагу у проекті нового стандарту, потрібно врахувати й специфіку інших напрямів підготовки спеціальності. Інакше, підсумувала доповідачка, втрачаються засади розвитку самої спеціальності, а отже, нівелюється мета її започаткування. Також В. Бездрабко зупинилася на викликах модерного суспільства, пов'язаного з поширенням е:середовища, яке принесло зміну ролі та статусу архіву й самого архівіста. Класична концепція архіву виплекана Школою хартії та Національними архівами Франції, яка базувалась на «кустодійній парадигмі» та патримоніальному історизмі, на думку дослідниці, відходить у минуле. Тому, підсумувала В. Бездрабко, соціальні трансформації вимагають розроблення нової моделі архівного менеджменту й реорганізації самої архівної діяльності загалом.

Я. Войтішкова

Досвід підготовки архівістів у Чеській Республіці та Університеті Грець-Кралове розкрила у своїй доповіді «Система освіти майбутніх архівістів у Чеській Республіці (сучасні тенденції в Університеті Грець-Кралове)» Я. Войтішкова PhD, доцент Університету Грець-Кралове (Чеська Республіка). Я. Войтішкова, зупинилася на аналізі мережі архівних установ республіки, яка складається з державних та приватних архівів. До першої групи державних архівних установ відноситься Національний архів Чеської Республіки. У його фондах зберігаються комплекси історичних документів, документи установ та організацій, церковні архіви, колекції документів недержавного походження (міжнародних організацій, некомерційних неурядових структур, профспілок, організацій роботодавців, чеської діаспори, видатних осіб). До цієї ж групи належать регіональні архіви. До системи державних архівів відносяться й галузеві архіви, фондоутворювачами яких були Міністерство закордонних справ, Служба безпеки, розвідувальні служби та інші установи, які можуть уміщувати

конфіденційну інформацію. Друга невелика група архівів включає архіви територіальних громад, які знаходяться у юрисдикції міського самоуправління та утримуються за їхній рахунок. До таких архівів належать міські архіви Праги, Брно, Острави, Познані, Усті-над-Лабем. У Чеській Республіці існують також приватні архіви. Я. Войтішкова розкрила історію становлення та розвитку архівної освіти в Чехії. Зокрема, сьогодні архівна підготовка здійснюється в університетах Праги, Брно, Чеське Будейовіце та Градець-Кралове. Доповідачка зупинилася на особливостях підготовки архівістів в Університеті Градець-Кралове, підкресливши, що він є провідним вищим навчальним закладом, де підготовка архівіста відповідає сучасним вимогам цифрової доби. Я. Войтішкова, розкрила особливості бакалаврської підготовки, яка поєднує вивчення теоретичних гуманітарних дисциплін з комп'ютерними навчальними курсами. Така підготовка робить випускників конкурентоздатними на ринку праці. В університеті діє магістерська програма та акредитована докторська програма. Я. Войтішкова підсумувала, що поєднання у формуванні сучасних архівістів класичних та технічних дисциплін є правильним кроком, оскільки ринок праці буде постійно вимагати технічно підготовлених фахівців.

П. Грюліх

Основні ідеї, викладені у доповідь Я. Войтішкової були детально розвинуті у виступі доктора наук, професора Університету Градець-Кралове, а сьогодні й Директора музею Східної Чехії П. Грюліха *«Кібер-архівіст – специфічна частина майбутнього в архівістиці і освіті архівістів»*. У своїй доповіді П.Грюліх роз-

крив особливості навчання студентів Університету Градець-Кралове у системі all-in-one, яка поєднує класичну освіту з комп'ютерними науками. Ця система підготовки була покликана до життя необхідністю оцифрувати значну кількість архівних документів, на що були виділені чеські та європейські гранти, та швидкими суспільними трансформаціями, привнесеними цифровою ерою. Отже, підкреслив доповідач, з

2006 р. підготовка архівістів в Університеті Градець-Кралове ведеться у двох напрямках: класичному та системі all-in-one. П. Грюліх зауважив, що на відміну від спеціалістів з інженерно-комп'ютерною освітою, фахівці, які володіють знаннями з архівної справи та інформатики, здатні керувати цифровими архівами та виконувати складніші завдання, пов'язані з безпекою інформації та її збереженням. Доповідач пояснив значення терміну «кібер-архівіст» та зупинився на особливостях освітньої програми їх підготовки. Зокрема, бакалаврська програма включає три основні блоки. Перший блок спрямований на історичну підготовку студентів та вивчення допоміжних історичних дисциплін (палеографія, дипломатика, сфрагістика). Ці курси незначні за обсягом у порівнянні з класичною архівною освітою, але достатні для орієнтації у проблематиці. До другого блоку входять дисципліни з орієнтацією на комп'ютерну підготовку, знання в галузі баз даних, комп'ютерної графіки тощо. Доповідач підкреслив важливість знань у галузі 3D проектної документації, оскільки архівістам у майбутньому доведеться зберігати та проводити експертизу цінностей саме цифрових документів. З цією метою був створений мультимедійний освітній центр, послугами якого користуються також працівники музеїв та археологи. Третій блок дисциплін спрямований на вивчення іноземних мов, переважно англійської та німецької. Мета такої освіти надати якісну підготовку випускнику, яка б дозволила йому працювати на посадах оператора з оцифрування, оператора зберігача цифрових архівів, а також спеціаліста поза архівом, зокрема, у галузі державного управління. Магістерська програма спрямована на вивчення «хмарних» технологій та управлінської діяльності, зауважив П. Грюліх. Докторат орієнтований на проведення наукових досліджень в усіх вказаних напрямках. Головне в системі all-in-one знайти оптимальне поєднання гуманітарної та технічної освіти. Доповідач підкреслив, що освіта кібер-архівіста носить міждисциплінарний характер, тому випускники університету затребувані не лише в архівних установах, а й у державних органах влади, органах місцевого самоуправління, галузі телекомунікацій тощо. П. Грюліх підсумував, що вже сьогодні в умовах цифрової доби архівістика перестає бути консервативною галуззю, вона змінюється до

непізнаваності. Добре це чи погано – невідомо. Однак ці зміни приносять надію кращого розуміння того, що людина є невід’ємною складовою єдиного глобального світу.

В рамках конференції працювало чотири секції: «Архівні, бібліотечні та музейні установи як осередки національної пам’яті», «Цифровий інформаційний простір та діяльність інститутів соціальної пам’яті», «Збереження та використання історико-культурної спадщини: національний та світовий досвід», «Формування фахівців у галузі бібліотечної, архівної та музейної справи в умовах переходу до цифрового суспільства».

У секційних засіданнях були виголошені доповіді к.і.н., доц., доцента кафедри історії України Київського університету імені Бориса Грінченка *О. Бонь* («Театральне середовище провінції радянської України першої половини 1920 років у щоденниках Василя Василька»); к.і.н. заступника Генерального директора з наукової роботи Шевченківського національного заповідника (м. Канів) *С. Брижицької* («Погляд на історію Тарасової гори 1937-1938 рр.»); к.і.н. провідного наукового співробітника Галузевого державного архіву СБ України *В. Ворожжа* («Архіви радянських спецслужб як джерело історичних досліджень»); завідувача відділу літератури і мистецтва Івано-Франківської обласної універсальної наукової бібліотеки імені І. Франка *Г. Пристай* («Бібліотека як центр комунікаційної репрезентації унікальної культурної ідентичності регіону»); к. філол. н., старшого наукового співробітника відділу зарубіжної україніки Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського *О. Супронюк* («Книжкова культура української діаспори в

Європі повоєнної доби (1945–1960): досвід збереження та використання»); докторанта кафедри історії України Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова, к.і.н., доцента *О. Шишка* («Архівно-слідчі справи архіву УСБУ в Одеській області як джерело дослідження політичного терору в Одеській губернії у 1920 р.»).

Свої доповіді також представили: *О. Анісімова* – д.е.н, доц., професор, завідувач кафедри інформаційних систем управління Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця) та *Г. Лукаш* – д. філол. н., професор цієї ж кафедри («Розвиток цифрової інфраструктури України»); *О.Шевченко* – д. н. з соц. комун., доцент, професор кафедри документознавства та інформаційної діяльності Одеського національного політехнічного університету («Загальна характеристика журналу “Військо України” у контексті інших видань для військових»); *О.Клімчук* – стипендіатка Ради науково-технічних досліджень Туреччини (TÜBİTAK) («Система управління електронними документами у Мармара Університеті: досвід використання»); *О. Лавриненко* – зберігач фондів музею історії НАУ, м. Київ («Основні напрями збереження історичних пам’яток в діяльності музею історії НАУ»); *І. Отамась* – завідувач відділу науково-організаційної роботи Університету менеджменту освіти Національної академії педагогічних наук, м. Київ («Перспективи впровадження сучасного електронного документообігу у закладах післядипломної освіти»); *З. Свердлик* – к.і.н., доцент кафедри бібліотекознавства та інформології Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ («Сучасні тенденції розвитку бізнес-освіти у со-

Секційне засідання

ціокультурній сфері»); Є. Перегуда – д.п.н., професор, завідувач кафедри політичних наук Київського національного університету будівництва і архітектури, м. Київ та Н. Гербут – к.п.н., доцент цієї ж кафедри («Про формування та трансформацію культурних кодів об'єктів архітектури»); Л. Чередник – к. філол. н., доц., доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка та Н. Кочерга, к.і.н., доц., доцент цієї ж кафедри («Експертиза

Юрія Кондратюка як артефакт: історико-культурний контекст»); В. Яценко – ст. наук. співробітник Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, м. Київ («Використання краєзнавчого підходу в позашкільній роботі: досвід ознайомлення із культурно-освітніми проектами художніх музеїв Києва»).

Дискусії та обговорення нагальних наукових проблем тривали й під час перерв. Студенти-документознавці також включилися в діалог з гостями та учасниками наукового форуму.

Я. Войгішкова та П. Грюліх
зі студенткою НАУ

К. Станісоуске та Д. Мозурас
зі студентами-документознавцями

Д. Конрімавічене
зі студентами-
документознавцями

Дискусії
під час перерви:
сидять
зліва направо:
О Клімчук,
Л. Оздемір,
Д. Мозурас,
К. Станісауске

Зліва направо:
Т. Бевз та А. Киридон

Учасники конференції відвідали музей НАУ та Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. З вітальним словом до присутніх звернувся ректор університету О. Самойленко.

Під час зустрічі учасники конференції подарували бібліотеці університету книжки, а також відвідали унікальний музей рідкісної книги та картинну галерею, які входять до структури університету.

У музеї НАУ

Зустріч з О. Самойленком (по центру) – ректором Ніжинського державного університету імені М. Гоголя

У бібліотеці рідкісної книги Ніжинського державного університету імені М. Гоголя

Видання збірки наукових праць ще до початку конференції (*Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання: збірка наукових праць/ відп. ред. Тюрменко І. Тернопіль: Бескиди, 2017. 235 с.*) дозволило учасникам конференції глибше зануритись у наукову

проблематику доповідачів та розгорнути предметні дискусії з важливих проблем захисту історико-культурної спадщини, її збереження та використання. Конференція дала поштовх до нових форм співробітництва та наукової комунікації.